

Aanwijzing voor de kandidaat

Als in een vraag staat dat je een hoofd- of kernconcept moet gebruiken, dan gebruik je in het antwoord die elementen uit de omschrijving van het hoofd- of kernconcept die nodig zijn om de vraag juist te kunnen beantwoorden.

Opgave 1 Regulering van wietteelt

Bij deze opgave horen de teksten 1 tot en met 4 en tabel 1 .

Inleiding

Begin 2014 ondertekenden burgemeesters en wethouders van 35 gemeenten een manifest waarin het kabinet en het parlement gevraagd werd de wietteelt te reguleren. De gemeenten waren van mening dat het beleid onhoudbaar was omdat coffeeshops wel kleine hoeveelheden mochten verkopen, maar niet mochten inkopen. Coffeeshops werden op deze manier vaak gedwongen zaken te doen met de georganiseerde misdaad. In tekst 4 en tabel 1 wordt gesproken over legaliseren. Dat is een van de mogelijke vormen van regulering.

Gebruik de teksten 1 en 2.

In het Nederlandse politieke systeem wordt een onderscheid gemaakt tussen vier bestuurslagen. In de teksten 1 en 2 gaat het over de verhouding tussen de rijksoverheid en de gemeenten.

- 3p 1
- Geef de formele machtsverhouding weer tussen de rijksoverheid en de gemeenten. Noem daarbij twee aspecten.
 - Laat zien dat één aspect van deze formele machtsverhouding zichtbaar is in de teksten 1 en 2.

Karakteristiek voor het drugsbeleid in Nederland is dat de verkoop van wiet onder bepaalde voorwaarden wordt toegelaten. Dit beleid wordt het gedoogbeleid genoemd en wijkt af van het beleid in de meeste andere lidstaten van de Europese Unie (EU). Binnen de EU is er dus geen gelijk drugsbeleid voor alle lidstaten. Indien er tussen de lidstaten afspraken gemaakt worden over het drugsbeleid, dan komen deze door intergouvernementele besluitvorming tot stand. Op andere terreinen (zoals op gebied van economie en financiën) geldt supranationale besluitvorming.

- 5p 2
- Leg uit welke besluitvormingsprocedure binnen de EU de Nederlandse staat de meeste macht geeft. Gebruik in je uitleg:
- twee verschillen tussen intergouvernementele en supranationale besluitvorming;
 - het kernconcept macht.

Gebruik de teksten 1 tot en met 4.

Het besluitvormingsproces over de regulering van de wietteelt kan geanalyseerd worden met verschillende modellen van politieke besluitvorming, zoals het systeemmodel van Easton. Het systeemmodel legt de nadruk op vier aspecten.

Aan het eind van tekst 4 staan uitspraken van hoogleraar Jan Brouwer: hij voorspelt dat de voorstanders van legalisering van wietteelt en verkoop zullen winnen (regels 66-72).

- 5p **3** Beredeneer of je met behulp van het systeemmodel van de politieke besluitvorming tot dezelfde voorspelling als Brouwer komt.
- Gebruik in je antwoord de vier aspecten van het systeemmodel van de politieke besluitvorming.
 - Verwijs per aspect naar een gegeven uit de teksten 1, 2, 3 of 4.

Gebruik de teksten 3 en 4.

Maatschappelijke vraagstukken kunnen met behulp van de hoofd- en kernconcepten van maatschappijwetenschappen beschreven worden.

- 4p **4** Leg uit dat het vraagstuk 'wietteelt wel of niet reguleren'
- een vormingsvraagstuk en
 - een veranderingsvraagstuk is.
- Gebruik in je uitleg bij elk vraagstuk:
- een gegeven uit de teksten 3 of 4;
 - een passend kernconcept.

Als de wens van de gemeenten om wietteelt te reguleren zou worden uitgevoerd, is dat een voorbeeld van verandering in een samenleving.

Maatschappelijke veranderingen zijn te beschrijven en te verklaren vanuit verschillende wetenschappelijke benaderingen.

Stel dat wietteelt binnen afzienbare tijd gereguleerd zou worden in Nederland.

- 2p **5** Leg uit hoe de rationele-keuzebenadering deze regulering van wietteelt zou verklaren.

Gebruik tabel 1 en tekst 2.

Minister Opstelten maakt deel uit van het kabinet-Rutte II (VVD, PvdA) en is lid van de VVD.

- 2p **6** Geef naar aanleiding van de kwestie 'regulering van wietteelt' een oordeel over de mate van representativiteit van
- de fractie van de VVD en
 - de fractie van D66.
- Licht je antwoord toe en gebruik daarbij gegevens uit tabel 1 en tekst 2.

Gebruik tabel 1.

De enquêtevraag van tabel 1 wordt ingeleid met een verwijzing naar de situatie in Uruguay.

- 2p **7** Formuleer op grond van deze verwijzing naar Uruguay een kanttekening bij de resultaten in tabel 1. Leg je antwoord uit en gebruik daarbij één van de eisen die aan sociaalwetenschappelijk onderzoek worden gesteld.

Opgave 1 Regulering van wietteelt

tekst 1

35 gemeenten tekenen 'wietmanifest' Joint Regulation

35 gemeenten hebben een manifest ondertekend dat ervoor pleit de teelt van softdrugs te reguleren (...).
Vandaag werd in Utrecht een
5 'wiettop' gehouden met burge-
meesters en wethouders die pleiten
voor versoepeling van het drugs-
beleid. Onderwerp van discussie was
hoe dat beleid het best kan worden
10 aangepast en hoe minister van
Veiligheid en Justitie Ivo Opstelten,
die niets voor regulering voelt,
daarvan te overtuigen is. De
gemeenten maken zich namelijk
15 zorgen over de gezondheid van

cannabisgebruikers, de veiligheid in de wijken en georganiseerde criminaliteit als gevolg van illegale kwekerijen.

(...)

20 In het manifest staat dat wietteelt-
regulering de oplossing is voor de
gesignaleerde problemen. Dat
gebeurt nu al in landen zoals de
Verenigde Staten en Uruguay. Maar
25 Opstelten liet via de NOS opnieuw
weten niets te zien in het manifest.
Daar "moeten de burgemeesters mee
leren leven".

bron: www.nrc.nl, 31 januari 2014

tekst 2

Kamermeerderheid blijft tegen regulering wiet

Minister Ivo Opstelten (Veiligheid en Justitie) heeft nog steeds een meerderheid in de Tweede Kamer voor zijn beleid tegen (experimenten met)
5 regulering van de wietteelt. Onder
andere de regeringspartijen en
confessionele partijen steunen
Minister Opstelten. Hij houdt dat dus
ook gewoon vol, bleek vandaag
10 opnieuw tijdens een debat. Ook al
zegt coalitiegenoot PvdA dat het

huidige coffeeshopbeleid 'niet werkt' en dat het 'hervormd' moet worden. Ook GroenLinks, D66 en SP willen
15 dat het roer wordt omgegooid en dat
er met gereguleerde wiet geëxperi-
menteerd moet kunnen worden om
uit te vinden of dat werkt tegen mis-
daad. Genoemde partijen vinden ook
20 dat de minister de ideeën en een
manifest van tientallen burgemees-
ters dat daarvoor pleit te lichtvaardig
aan de kant heeft geschoven. (...)

naar: www.volkskrant.nl, 19 februari 2014

tekst 3

CDA-lijsttrekkers tegen regulering wietteelt: #NEEderwiet

(...)
In een gezamenlijke oproep spreken
meer dan 100 CDA-lijsttrekkers¹⁾ uit
het hele land zich vandaag uit tegen
de regulering van wietteelt. Het
5 tegengeluid is een antwoord op het
manifest *Joint Regulation*, waarin
een aantal burgemeesters onlangs
pleitte voor een landelijk stelsel van
gecertificeerde en gereguleerde
10 cannabisteelt.

De lijsttrekkers noemen de oproep
van de burgemeesters een volstrekt
verkeerd signaal. “We moeten af van
de romantiek rond de joint. Drugs zijn

15 schadelijk en moeten niet onder
staatstoezicht worden geproduceerd
en verstrekt.”

Zij roepen de burgemeesters op het
hoofd niet in de schoot te leggen in
20 hun aanpak van drugscriminaliteit,
maar te kiezen voor het welzijn van
hun inwoners. “Er is geen ouder die
staat te juichen als zijn of haar kind
gaat blowen. Het CDA staat naast de
25 ouders, die hun kinderen willen
beschermen tegen de schade en
risico’s van softdrugs.”
(...)

bron: www.cda.nl, 6 maart 2014

noot 1 Er waren op 19 maart 2014 gemeenteraadsverkiezingen.

tekst 4

'Internationaal is reguleren van wiet geen probleem'

Minister van Justitie en Veiligheid Ivo Opstelten ziet niets in de regulering van wietteelt. Regulering of legalisering is in strijd met internationale verdragen, laat hij keer op keer weten. "Er is geen ruimte voor gemeentelijke initiatieven die daarvan afwijken." (...) Volgens diverse drugsexperts is reguleren geen probleem. Zelfs in de VS is een doorbraak gaande.

(...)

Wie tikt Nederland op de vingers als we, naast de verkoop in coffeeshops, nu eindelijk ook de teelt en aanvoer van wiet zouden reguleren?

"Vermoedelijk blijft het stil", zegt Franz Trautmann, internationaal drugsexpert van het Trimbos-instituut. "De grootste voorvechter van internationale verdragen tegen drugs was altijd de VS. En in dat land is de situatie drastisch gewijzigd."

Trautmann wijst op de staten Colorado en Washington. Die hebben teelt, toelevering en verkoop van wiet gelegaliseerd en zijn druk bezig regels op te stellen voor de hele cannabisketen. (...)

De tijd is rijp om de aanvoer en teelt van wiet ook in Nederland te reguleren, meent criminoloog Van Dijk.

"Natuurlijk blijven er beperkingen nodig: geen verkoop aan minderjarigen of in de buurt van scholen. Maar als we dit op bedachtzame wijze regelen, kunnen we een prachtig model opzetten."

(...)

Toch heeft Opstelten een punt. De belangrijkste internationale afspraak, het 'Enkelvoudige Verdrag' inzake verdovende middelen uit 1961, laat weinig aan interpretatie over: de consumptie van wiet is gevaarlijk en moet worden bestreden. Alleen voor medische doeleinden is een uitzondering gemaakt. "De verdragen verplichten ons inderdaad tot het expliciet strafbaar stellen van teelt, bezit en verkoop", weet ook hoogleraar Brouwer. "Maar de internationale afspraken laten ruimte voor eigen beleid: het OM heeft de keus om wel of niet te vervolgen." Criminoloog Van Dijk: "Zo werkt ook ons voordeurbeleid. De verkoop is niet gelegaliseerd, maar wordt gedoogd. Dat zou je ook met de achterdeur kunnen doen."

(...)

Inmiddels roert de politiek zich.

Vorige week kwam D66-Kamerlid Magda Bernds met een initiatiefwetsvoorstel om gereguleerde wietteelt mogelijk te maken.

(...)

Het lijkt duidelijk, de voorstanders van legalisering ruiken de overwinning. "Ik denk dat Opstelten uiteindelijk om zal gaan", zegt Jan Brouwer. "Er is nu zoveel druk vanuit de gemeenten en de burgemeesters. Dit gaat Opstelten verliezen. Ik voorzie dat hij moet meebuigen als wuivend koren."

bron: *Vrij Nederland*, 19 december 2013

tabel 1

Legalisatie marihuana

In Uruguay is als eerste land in de wereld besloten productie, verkoop en consumptie van marihuana te legaliseren.

Wat vindt Nederland hiervan?

Vindt u dat dit in Nederland ook ingevoerd zou moeten worden?

	stemgedrag van de respondenten bij de Tweede Kamerverkiezingen 2012, in procenten							
	allen	PVV	VVD	CDA	D66	PvdA	SP	50Plus
ja	65	60	65	49	82	67	74	67
nee	28	33	27	43	11	25	19	25
weet niet / geen antwoord	7	7	8	8	7	8	7	8
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

bron: peil.nl, Maurice de Hond, december 2013

Opgave 2 De kledingindustrie van Bangladesh: misstanden en oplossingen

Bij deze opgave horen figuur 1, de teksten 5 tot en met 9 en tabel 2.

Inleiding

Veel van de kleding die in Nederland gedragen wordt, is geproduceerd in ontwikkelingslanden, waaronder Bangladesh (figuur 1 en tekst 5). De kosten om kleding te maken liggen daar veel lager dan in Nederland, waardoor de Nederlandse consument relatief weinig voor zijn kleding hoeft te betalen. Het goedkoop produceren van kleding gaat echter ten koste van de arbeidsvoorwaarden en veiligheid van arbeiders, zoals blijkt uit verschillende ongelukken die in kledingfabrieken in Bangladesh hebben plaatsgevonden. Op 24 november 2012 vielen 112 doden bij een brand in de kledingfabriek Tazreen Fashion Ltd. Exact vijf maanden daarna, op 24 april 2013, voltrok zich de grootste ramp ooit in de kledingindustrie, toen het gebouw Rana Plaza instortte. In het negen verdiepingen tellende gebouw bevonden zich vijf kledingfabrieken. Het totale aantal doden van deze ramp lag rond de 1130 mensen. Naar aanleiding van deze ongelukken in kledingfabrieken ontstond het Bangladesh veiligheidsakkoord, *Bangladesh Fire and Safety Accord*, een akkoord tussen westerse kledingbedrijven, Bengalese kledingfabrieken, internationale en nationale vakbonden en niet-gouvernementele organisaties (NGO's) met als doel de veiligheid van fabrieken en de arbeidsomstandigheden van werknemers te verbeteren. Om dit akkoord uit te voeren is een organisatie in het leven geroepen: *Accord on Fire and Building Safety* (teksten 6, 7 en 8).

De Nationale Commissie voor internationale samenwerking en Duurzame Ontwikkeling (NCDO) heeft onderzoek laten uitvoeren over de bereidheid van Nederlanders om meer te betalen voor kleding die in Bangladesh gemaakt is (zie tekst 9).

Deze opgave gaat over de kledingindustrie van Bangladesh, deze problemen die we daarin kunnen waarnemen en mogelijke oplossingen voor de problemen.

Gebruik tekst 5 en tabel 2.

Hoewel er in Bangladesh sprake is van economische groei, is het land nog steeds een ontwikkelingsland. Zo staat Bangladesh op plaats 194 op de ranglijst van landen naar bruto binnenlands product (bbp) per hoofd van de bevolking. (Nederland staat op plek 18.) Een laag nationaal inkomen per hoofd van de bevolking is een van de kenmerken van ontwikkelingslanden.

Twee groepen van theorieën geven verklaringen voor de (onder-) ontwikkeling van landen: afhankelijkheidstheorieën en evolutionistische theorieën.

- 4p 8 Geef met behulp van afhankelijkheidstheorieën een verklaring voor het feit dat Bangladesh een ontwikkelingsland is. Gebruik in je verklaring:
- twee aspecten van afhankelijkheidstheorieën;
 - bij één aspect een gegeven uit tekst 5 en bij het andere aspect een gegeven uit tabel 2.

Gebruik tekst 6 en tabel 2.

Na het instorten van het Rana Plaza-gebouw hebben verschillende Bengalese en internationale actoren gesproken over de slechte arbeidsomstandigheden van de werknemers in de kledingindustrie in Bangladesh. Het gesprek heeft geleid tot het *Bangladesh Fire and Safety Accord* zoals beschreven in tekst 6.

- 2p 9 Leg uit met welk kernconcept bij het hoofdconcept verandering het afsluiten van het veiligheidsakkoord te verklaren is. Gebruik in je uitleg:
- twee elementen van dit kernconcept;
 - bij één element de informatie van tabel 2 en bij het andere element de informatie van tekst 6.

Gebruik de teksten 6 en 7.

Het ontstaan en de uitvoering van het veiligheidsakkoord kun je beschrijven met de kernconcepten samenwerking en conflict.

- 2p 10 Beschrijf het ontstaan van het veiligheidsakkoord met gebruikmaking van het kernconcept **samenwerking**. Gebruik in je antwoord twee gegevens uit tekst 6 of 7.
- 2p 11 Beschrijf de uitvoering van het akkoord met gebruikmaking van het kernconcept **conflict**. Gebruik in je antwoord een gegeven uit tekst 6 of 7.

Gebruik de teksten 5, 6 en 8.

De gevolgen van het veiligheidsakkoord kun je beschrijven met de kernconcepten macht, sociale ongelijkheid en cultuur.

- 3p 12 Beschrijf een gevolg van het veiligheidsakkoord voor de verandering van
- machtsverhoudingen in de Bengalese kledingindustrie.
Gebruik in je antwoord het kernconcept macht en een gegeven uit tekst 5 of 6.
 - de sociale ongelijkheid in Bangladesh.
Gebruik in je antwoord het kernconcept sociale ongelijkheid en een gegeven uit tekst 6 of 8.
 - de (politieke) cultuur in of rondom de Bengalese kledingindustrie.
Gebruik in je antwoord het kernconcept cultuur en een gegeven uit tekst 8.

Gebruik de teksten 5 en 8.

In Bangladesh zijn veranderingsprocessen te herkennen. Eén van die veranderingsprocessen is modernisering.

- 2p 13 Leg uit welk **ander** veranderingsproces op politiek gebied te herkennen is in de teksten 5 en 8. Gebruik in je uitleg:
- een kernconcept bij het hoofdconcept verandering (niet modernisering);
 - een voorbeeld uit tekst 5 en een voorbeeld uit tekst 8.

Lees tekst 9.

In de laatste zin van tekst 9 wordt gesproken over quota.

- 1p 14 Geef een reden waarom onderzoekers quota gebruiken om tot een steekproef te komen. Licht deze reden toe.

Opgave 2 De kledingindustrie van Bangladesh: misstanden en oplossingen

figuur 1

De ligging van Bangladesh

tekst 5

Achtergrondinformatie over de kledingindustrie in Bangladesh

De meeste kledingfabrieken bevinden zich in en rond de hoofdstad Dhaka. (...) In de textiel-industrie werken 3.5 miljoen werknemers, vooral vrouwen. Indirect profiteren 20 miljoen Bangladeshi van deze sector. In Dhaka alleen al staan 5500 textielbedrijven.

Uitbuiting, slechte arbeidsomstandigheden, geen daglicht, seksuele intimidatie, de werknemers kennen niet anders. De lonen liggen laag en het is voor werknemers niet gebruikelijk 100 uur per maand over te werken. (...)

Bedrijvigheid is van andere lage-lonenlanden naar Bangladesh verplaatst. Deze groei heeft geleid tot het snel en onzorgvuldig bouwen van fabrieken, met als gevolg dat er in veel fabrieken onvoldoende veiligheidsvoorzieningen zijn. Ongelukken zijn aan de orde van de dag. Zelden vond onafhankelijk onderzoek naar de oorzaak plaats. Fabrieks-directeuren, corrupte overheidsinspecteurs en westerse modehuizen hebben zich in het verleden nooit voor een rechter hoeven te verantwoorden. Dat komt door het systeem dat de nationale mensenrechtenorganisatie Odhikar beschrijft in het rapport *A bloodstained*

*garment sector: impunity of government officials and factory owners*¹⁾. Politiek en bedrijfsleven zijn in Bangladesh twee handen op één buik. Twee derde van de 300 parlementsleden is lid van een werkgeversorganisatie. Zeker 89 parlementsleden zijn zelf eigenaar van een kledingfabriek of hebben een vader, oom of broer die een kledingfabriek bezit.

Vrijheid van vereniging en collectief onderhandelen, de rechten waardoor je een vakbond kunt oprichten, zijn twee fundamentele mensenrechten. Deze twee specifieke grondrechten worden gezien als 'enabling rights'. Dit betekent dat als deze rechten worden gerespecteerd, arbeiders deze kunnen gebruiken om er zelf voor te zorgen dat andere mensenrechten ook worden geregeld en nagevolgd, bijvoorbeeld een loon waarmee arbeiders ten minste in hun primaire levensbehoeften kunnen voorzien en beperken van overwerk. Het is in Bangladesh moeilijk om een vakbond op te richten en te registreren. (...) Fabrikseigenaars hebben een vijandige houding ten opzichte van vakbonden. (...)

naar: www.schonekleren.nl, decorrespondent.nl, www.fnvmondiaal.nl, 2013

noot 1 vertaling: Een met bloed bevlekte kledingindustrie: straffeloosheid van overheidsfunctionarissen en fabriekseigenaren

tabel 2

Exportproducten Bangladesh 2012-2013

product	percentage
geweven kleding	41%
gebreide kleding	39%
huistextiel	3%
schoenen	2%
technische producten	1%
jute en goederen van jute	4%
ingevroren voedsel	2%
agrarische producten	2%
leer	1%
anders	5%
totaal	100%

naar: www.bkmea.com, 2013

tekst 6

Het Bangladesh veiligheidsakkoord: een baanbrekend initiatief voor veilige fabrieken

In 2013 zette een groot aantal internationale kledingmerken hun handtekening onder het *Bangladesh Fire and Safety Accord*. Dit is een bindend contract tussen kledingmerken, internationale en Bengalese vakbonden en niet-gouvernementele organisaties (NGO's) zoals de *Schone Kleren Campagne*. Er vallen nu zo'n 1600 fabrieken onder het veiligheidsakkoord. Dit is een derde van de bijna 5000 fabrieken in het Zuid-Aziatische land.

Het veiligheidsakkoord stelt een kader voor een uitgebreid programma van onafhankelijke en transparante fabrieksinspecties, reparaties en verbeteringen van onveilige werkplekken en trainingen aan kledingarbeiders over veiligheid en gezondheid, met een belangrijke rol voor empowerment: het versterken van de positie van de arbeiders. Dit is een cruciaal element in het verbeteren van arbeidsomstandigheden.

naar: www.schonekleren.nl, 2013

tekst 7

Bangladesh weigert kledingfabrieken te sluiten

De regering van Bangladesh weigert een aantal gevaarlijke kledingfabrieken te sluiten terwijl zij daar wel een overeenkomst over heeft
5 gesloten met de internationale kledingbranche. De autoriteiten

verschillen van mening met inspecteurs van de zogeheten *Accord on Fire and Building Safety* in
10 Bangladesh die de bedrijfspanden gevaarlijk vinden.
(...)

naar: www.telegraaf.nl, 3 juni 2014

tekst 8

Vakbond

Het *Accord* is een levend document. Medewerkers van het *Accord* in Bangladesh zorgen ervoor dat precies wordt bijgehouden wie wat
5 doet, en hoever zij daarmee zijn. Handig voor consumenten en voor de Bengalese arbeiders zelf. Die komen in toenemende mate op voor hun rechten, maar lid worden van een
10 vakbond vergt enige moed. Vakbondsleden hebben soms nog last van intimidatie. Volgens de directeur van *Accord* is het nog lang niet zoals het zou moeten zijn.
15 Vakbonden hebben een beperkte

capaciteit. Er zijn te weinig mensen om op grote schaal anderen te overtuigen van het nut van het *Accord*.
20 De werkgevers in de Bengalese kledingindustrie moeten beseffen dat vakbonden ook een partij zijn, dat zij een plek hebben aan de overlegtafel. In Nederland hebben we daar
25 ervaring mee met het poldermodel; in Bangladesh moet dat besef nog komen. Ook dat niet alleen de positie van werknemers erdoor verbetert, maar dat de fabrieksbazen er zelf
30 baat bij hebben.

bron: www.trouw.nl, 14 oktober 2014

tekst 9**Verantwoording onderzoek naar de bereidheid van Nederlanders om meer geld uit te geven aan duurzame kleding**

In de eerste week van mei 2013 heeft NCDO¹⁾ in samenwerking met TNS NIPO²⁾ een onderzoek verricht naar het bewustzijn van de Nederlanders
5 over de kledingindustrie in Bangladesh en de bereidheid om meer geld uit te geven aan duurzame kleding. Dit onderzoek is verricht onder een steekproef van Neder-
10 landers. TNS NIPO benaderde 1.400 Nederlanders in hun panel (TNS NIPO Consumerbase; dit is een pool
van bereidwilligen waaruit ze steekproeven trekken) en 1.016 van
15 hen namen deel aan dit onderzoek (respons 73%). Het onderzoek werd uitgevoerd aan de hand van computer-geassisteerde web-interviews (CAWI). Om tot een
20 steekproef te komen zijn er quota³⁾ gesteld op geslacht, leeftijd, opleiding, regio, gezinsgrootte en stemgedrag 2012.

bron: www.ncdo.nl, 2013

noot 1 NCDO: de Nationale Commissie voor internationale samenwerking en Duurzame Ontwikkeling

noot 2 TNS NIPO: opinieonderzoeksbureau

noot 3 Een quotum is een evenredig deel.

Opgave 3 Staatssecretaris onder vuur

Bij deze opgave horen de teksten 10 tot en met 12 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Onder druk van de Tweede Kamer trad staatssecretaris Frans Weekers op 30 januari 2014 af. Directe aanleiding was dat de Belastingdienst met grote uitbetalingsachterstanden voor de huur-, zorg- en andere toeslagen kampte, waardoor tienduizenden mensen hun rechtmatige toeslagen niet hadden ontvangen (tekst 10). Er waren in 2013 al diverse aanvaringen geweest tussen de Tweede Kamer en de staatssecretaris. In het voorjaar van 2013 onthulde het tv-programma *KRO Brandpunt* dat bendes uit Bulgarije op grote schaal fraude hadden gepleegd met toeslagen en uitkeringen in Nederland. Weekers, als staatssecretaris van Financiën politiek verantwoordelijk voor de Belastingdienst, zei niet op de hoogte te zijn geweest van de fraude (tekst 11).

In oktober 2013 kwam in de openbaarheid dat de eigen ambtenaren van de staatssecretaris zich openlijk tegen een nieuwe belastingwet keerden (tekst 12).

Lees tekst 10.

De problemen bij de Belastingdienst en de kritiek van de Tweede Kamer hebben geleid tot het aftreden van staatssecretaris Weekers.

- 1p 15 Leg uit om welke staatsrechtelijke reden de staatssecretaris is afgetreden. Gebruik in je uitleg een gegeven uit tekst 10.

Gebruik de teksten 11 en 12.

De politieke verhouding tussen staatssecretaris Weekers en zijn ambtenaren kan beschreven worden met verschillende kernconcepten.

- 3p 16 Beschrijf de politieke verhouding tussen de staatssecretaris en zijn ambtenaren met de kernconcepten:
- conflict;
 - cultuur;
 - gezag.

Gebruik in je antwoord per kernconcept een gegeven uit tekst 11 of 12.

Ambtenaren hadden kritiek op de belastingwet van de staatssecretaris van Financiën (tekst 12). Ambtenaren zijn actoren in het politieke systeem en kunnen op grond van machtsbronnen (ook wel hulpbronnen genoemd) invloed uitoefenen op de politieke besluitvorming.

- 3p 17 Leg uit hoe ambtenaren invloed kunnen uitoefenen op de politieke besluitvorming. Gebruik in je uitleg drie machtsbronnen.

De staatssecretaris van Financiën is verantwoordelijk voor de uitvoering van belastingenwetten.

- 2p **18**
- Leg uit dat aan het heffen van belastingen door de overheid het dilemma van collectieve actie ten grondslag ligt.
 - Geef aan hoe de overheid dit dilemma oplost.

Opgave 3 Staatssecretaris onder vuur

tekst 10

Staatssecretaris Weekers treedt af

Staatssecretaris van Financiën Frans Weekers (VVD) is woensdagavond afgetreden na felle kritiek van de oppositie in de Tweede Kamer op zijn
5 functioneren. (...) Hij stelde onvoldoende draagvlak te voelen in de Tweede Kamer voor zijn persoon.

De VVD-bewindsman lag al de hele dag onder vuur over de problemen
10 rond het uitbetalen van toeslagen bij de Belastingdienst. Het was bovendien niet de eerste keer dat hij door de Kamer op het matje was geroepen over problemen bij de dienst.
(...)

bron: www.nu.nl, 29 januari 2014

tekst 11

‘Weekers had nooit ambtenaren tot zondebok moeten maken’

Na een jaar van Bulgarenfraude, niet-uitgekeerde toeslagen en wankele Kameroptredens was woensdagavond de maat vol voor
5 Frans Weekers; hij moest aftreden. Deze incidenten hebben echter niet rechtstreeks tot zijn aftreden geleid. Weekers heeft de discussie zelf op scherp gezet door tijdens de
10 Bulgarenfraude zijn ambtenaren de zwartepiet toe te spelen. Hierdoor verschoof de nadruk van de beleidsproblemen bij de Belastingdienst naar de leidinggevende
15 kwaliteiten van Weekers zelf. (...)

Loyaliteit

De ongeschreven regel in de relatie tussen ministers en ‘hun’ ambtenaren is er een van wederzijdse loyaliteit. Ambtenaren zullen loyaal zijn en
20 zwijgen, zolang de bewindspersoon ook loyaal is naar hen. Weekers doorbrak dit patroon door tijdens de uitzending van Brandpunt over de Bulgarenfraude geschokt te zeggen

25 dat hij van niets wist en dit wel ‘liever eerder’ had willen weten.
(...)

Doordat Weekers de relatie met zijn ambtenaren op scherp zette, maakte hij zich kwetsbaar voor boze reacties
30 van gekwetste professionals. Zijn aftreden heeft dan ook een rechtstreekse relatie met een gelekt stuk van de Belastingdienst over tien-duizenden onterecht niet uitgekeerde
35 toeslagen. (...)

Kortom, Weekers heeft door een strategie van ontkennen en beschuldigen zelf de aandacht verlegd van de fouten in het
40 toelagensysteem naar zijn eigen kwaliteiten als staatssecretaris. De combinatie met een kwakkelende reputatie als ‘aangeschoten wild’ en een ongunstig politiek klimaat,
45 maakte het aftreden van Weekers onvermijdelijk. Een les voor zijn opvolger: denk drie keer na voordat je je ambtenaren als zondebok naar voren schuift.

naar: www.volkskrant.nl, 2 februari 2014

tekst 12

Eigen ambtenaren keren zich tegen belastingwet Weekers

Een nieuwe belastingwet van staatssecretaris Frans Weekers (Financiën, VVD) wordt afgewezen door zijn eigen ambtenaren.

'Mensen geneigd tot onjuiste aangifte'

- 5 Staatssecretaris Weekers stuurde vorige maand een wetsvoorstel naar de Tweede Kamer waarmee hij de communicatie tussen burgers en de Belastingdienst wil vereenvoudigen.
- 10 Onderdeel van de wet 'Vereenvoudiging formeel verkeer Belastingdienst' is het verkorten van de termijn waarbinnen een navordering kan

worden opgelegd. Dat kan nu tot vijf
15 jaar na de aangifte, maar Weekers wil dat verkorten tot maximaal drie jaar. Door de kortere termijn zullen mensen eerder geneigd zijn onjuist aangifte te doen, zegt VHMF-
20 voorzitter Erik Rutten. Volgens de VHMF, de vakvereniging van hogere ambtenaren bij het ministerie van Financiën en de Belastingdienst, zullen burgers die wél correct
25 aangifte doen, daarvan de dupe zijn. (...)
VHMF-voorzitter Erik Rutten zegt dat het plan van Weekers "gevolgen zal hebben voor de belastingopbrengst".

bron: www.nrc.nl, 16 oktober 2013

Opgave 4 Waarom sommige landen rijk zijn en andere arm

Bij deze opgave hoort tekst 13 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Waarom zijn sommige landen rijk en andere arm? Over dit vraagstuk zijn vele studies verschenen. Ter verklaring van deze verschillen worden bijvoorbeeld culturele, klimatologische of geografische oorzaken aangevoerd. In rapporten van de Verenigde Naties wordt aandacht gevraagd voor goed bestuur van een land op economisch en politiek gebied ter bevordering van economische groei. Twee Amerikaanse wetenschappers (Acemoglu en Robinson) publiceerden in 2012 in het boek *Why nations fail. The origin of power, prosperity and poverty* een theorie om de verschillen tussen rijke en arme landen te verklaren. Deze onderzoekers zien een grote rol voor zogenaamde inclusieve politieke en economische instituties. Tekst 13 is een deel van een bespreking van het boek *Why nations fail* door socioloog Nico Wilterdink.

Gebruik de regels 1 tot en met 58 van tekst 13.

- 2p 19 – Formuleer een hypothese ter verklaring van de verschillen tussen rijke en arme landen die ontleend kan worden aan de theorie van Acemoglu en Robinson. Gebruik in je antwoord gegevens uit de regels 1 tot en met 58 van tekst 13.
- Wat is de afhankelijke en wat is de onafhankelijke variabele in deze hypothese?
- 1p 20 Leg uit of in de theorie van Acemoglu en Robinson sprake is van een causaal verband of correlatie. Gebruik in je uitleg gegevens uit de regels 1 tot en met 58 van tekst 13.
- 2p 21 Leg uit dat in de regels 35 tot en met 45 van tekst 13 het kernconcept politieke institutie te herkennen is.
- 1p 22 Leg uit of inclusieve politieke instituties wel of niet bijdragen aan de legitimiteit van het politieke systeem in een land. Gebruik in je uitleg een voorbeeld uit de regels 35 tot en met 45 van tekst 13.

- Gebruik de regels 46 tot en met 58 van tekst 13.*
- 2p **23** Leg uit wat de gevolgen zijn van inclusieve economische instituties voor de mate van sociale gelijkheid en sociale cohesie in een samenleving. Gebruik in je uitleg een voorbeeld uit de regels 46 tot en met 58 van tekst 13.

- Gebruik tekst 13.*
- Modernisering kan als een ideologie worden beschouwd. Er wordt dan gesproken over een 'ideologie van de modernisering'.
- 2p **24** Leg uit dat in de theorie van Acemoglu en Robinson een 'ideologie van de modernisering' te herkennen is. Gebruik in je uitleg twee aspecten van een 'ideologie van de modernisering'.

- Gebruik tekst 13.*
- Er zijn verschillende wetenschappelijke benaderingen om maatschappelijke ontwikkelingen te beschrijven en te verklaren: het structureel functionalisme, de marxistische benadering, de constructivistische benadering en de rationele-keuzebenadering.
- 2p **25** Leg uit welke wetenschappelijke benadering het meest in de theorie van Acemoglu en Robinson te herkennen is.

- Gebruik tekst 13.*
- Er zijn twee theorieën die verschillen in ontwikkeling tussen rijke en arme landen verklaren: evolutionistische theorieën en afhankelijkheids-theorieën.
- 2p **26** Beredeneer of de onderzoekers Acemoglu en Robinson uitgaan van evolutionistische theorieën of van afhankelijkheidstheorieën ter verklaring van de verschillen in ontwikkeling tussen rijke en arme landen.

Opgave 4 Waarom sommige landen rijk zijn en andere arm**tekst 13****Armoede en rijkdom verklaard**

In talrijke rapporten van de Verenigde Naties en andere internationale organisaties was al geruime tijd geweest op het belang van 'good governance' voor de economische ontwikkeling: een transparante, niet-corrupte overheid, die nauwe bindingen heeft met uiteenlopende bevolkingsgroepen en hun belangen dient in plaats van die van een zichzelf verrijkende politieke elite. In *Why Nations Fail* verheffen de econoom Daron Acemoglu en de politicoloog James A. Robinson deze beleidsaanbeveling voor arme landen tot de kern van een algemeen geldige, wereldomspannende en de hele mensheidsgeschiedenis bestrijkende theorie, die zij met talrijke voorbeelden toelichten en ondersteunen. Het is een theorie die de kracht van de eenvoud heeft. Voor de groei en bloei van een nationale economie zijn volgens de auteurs twee politieke voorwaarden essentieel: er is een stevig centraal gezag dat een effectief geweldsmonopolie binnen het territorium van de staat heeft gevestigd; en degenen die de staatsmacht uitoefenen, hebben sterke bindingen met en zijn in hoge mate afhankelijk van degenen over wie die macht wordt uitgeoefend.

De politieke instituties zijn, met andere woorden, inclusief: ze maken het mogelijk dat grote delen van de bevolking met verschillende wensen en belangen aan de politieke besluitvorming deelnemen of ten minste de kans hebben daaraan deel te nemen, ze garanderen burgerrechten, waar-

onder het recht op eigendom, en dwingen regels af waar ook de regeerders aan gehouden zijn. Inclusieve politieke instituties vormen de grondslag van inclusieve economische instituties: een vrije- en tegelijk goed gereguleerde markt-economie die mensen uit alle lagen van de bevolking kansen biedt om door middel van doelgerichte inspanning, sparen en investeren, initiatief en innovatie hun positie te verbeteren. Zo komt er een economische dynamiek op gang waar uiteindelijk de hele bevolking van profiteert.

De tegenpool wordt gevormd door twee politieke condities die elk voor zich of in combinatie garant staan voor economische stagnatie of achteruitgang: onvoldoende centraal gezag, het ontbreken van een statelijk geweldsmonopolie, en de monopolisering van de staatsmacht door een kleine groep die de rest van de bevolking buitensluit, onderwerpt en exploiteert. De politieke instituties zijn in dit geval extractief: ze stellen de regeerders in staat zich te verrijken ten koste van de bevolking. Extractieve politieke instituties liggen ten grondslag aan extractieve economische instituties (aldus de auteurs, het onderscheid tussen beide is niet geheel duidelijk) die een premie zetten op handhaving van de bestaande exploitatieve verhoudingen, geen prikkels verschaffen tot vernieuwing en zo economische stagnatie in de hand werken. (...)

De ondergang van de Sovjet-Unie zien ze nadrukkelijk als een bevestiging van hun theorie (...).